

BARSKI PRISTAN

Iz monografije „Pristan – grad kojeg nema“ saznajemo da je barsko pristanište, koje je kasnije dobilo naziv Pristan, podignuto u srednjem vijeku. Služilo je za uvoz i izvoz morskim putem, a nije bilo veliko, ni kvalitetno izgrađeno, dok je u vrijeme turske vladavine dograđeno pa je moglo primiti nekoliko brodova. „Kada je, 15. avgusta 1910. godine, knjaz Nikola postao kralj, a Crna Gora bila proglašena za kraljevinu, na Pristan su, eskadrama ratnih brodova, na svečanost stigle brojne strane delegacije - ruska, francuska, italijanska, austrijska - i odatle nastavile ka Cetinju. Prilikom ulaska u crnogorske vode, pozdravljale su dvadeset i jednom topovskom salvom, a baterija sa Volujice otpozdravljala im je istim brojem salvi. Nikad do tada, a vjerovatno ni kasnije, na Jadranu nije ostvarena tolika koncentracija ratnog brodogradnja na jednom tako malom prostoru. Pristan je tada bio, praktično, druga prijestonica, a kralj Nikola ga je nazivao biserom svoje krune.“¹

U knjizi o Pristanu nalazimo detaljan istorijat tog nestalog grada, a ovom prilikom izdvajamo jedan manji portret: „Krajem 19. i početkom 20. vijeka počelo je na obali mora, ispod brda Volujica, da se formira naselje koje je 1908. godine dobilo ime Novi Bar. Prije toga, ovo mjesto se zvalo Pristan, po nevelikom pristaništu koje je odavno postojalo. Preko tog pristaništa nekadašnji Bar, današnji Stari Bar, podignut četiri kilometra od morske obale, dobijao je proizvode koji su mu bili potrebni za život i izvezio viškove svoje privrede. Čak i kada je Pristan preimenovan u Novi Bar, njegovi stanovnici nazivali su svoje mjesto nekadašnjim imenom, a sebe su zvali Pristanjanima. Zbog potrebe širenja "Luke Bar", Pristan, odnosno, Novi Bar, potpuno je iseljen 1976. godine, a ubrzo i srušen. Mjesto gdje je nekada bio grad, srušeno je sa zemljom. Grupa Pristanjana, okupljenih oko nevladinog udruženja "Pristan", emotivno vezana za svoj nestali grad, odlučila je početkom 2004. godine da o Pristanu napravi monografiju, i tako sačuva uspomenu na njega i njegovo trajanje, u koje su ugradili i dio svojih života.“²

Svi oni koji žive u jednom naselju, posebno u naselju od kuća, a ne od zgrada, ako su prave komšije – žive kao jedna velika porodica. To je bar bilo karakteristično za dobra stara vremena. Tako su nekad živjeli stanovnici Pristana u Baru, a onda je došla odluka da se odsele iz

¹ Andrijašević, Živko – Predgovor – “Pristan, grad kojeg nema”, Bar, NU „Pristan“, 2006.

² Popović, Momčilo – Pristan, vrijeme ljubavi - „Pristan, grad kojeg nema“, Bar, NU „Pristan“, 2006.

tog naselja koje je imalo svega pomalo, a najviše duše. Ipak, Pristanjani nijesu zaboravili svoje stare komšije, pa su odlučili da se bar jednom godišnje sa njima sretnu. Manifestaciji koja je održana peti put prisustvovali smo snimajući emisiju „Zapis“. Početak okupljanja je izgledao tako da su Pristanjani sa mažoretkama i Gradskom muzikom prodefilovali u ljetnje predvečerje od Šušnja – Novog Pristana gdje sada neki od njih žive, kroz Bar, do starog Pristana gdje su nekad živjeli, a fešta se nastavila u predivnom ambijentu hotela „Princess“ (tada „Topolica“, prim.aut.) na Topolici. Pozdravljajući skup Barana – Pristanjana, Branka Nikezić, tada potpredsjednica Opštine Bar, dočarala je Pristan.

- Bar je kao grad ponikao sa Pristana i tu je sve počelo. A ne zaboravimo i podnio žrtvu za izgradnju Luke Bar kao okosnice razvoja. Žitelji nekadašnjeg Pristana i stari Barani ljubomorno ga čuvaju u sjećanju i zato će večeras u čakulanju preći preko pristanskog mosta, pored Vatrogasne, osvrnuti se na kuće i komšije od Rajkovića, Ratkovića, Krstića, Jelenića, Buntića, Jovanovića, Stojanovića, Cvetinovića, Radonjića i tako stići do nezaboravnog trga, Zefine kafane i kafane Mašanovića. Nazdraviće na tom mjestu cijelom Pristanu, a od trga do obale, pored bioskopa do monopola, proći će ova noć i brzo i sjetno. Kako je potpuno prirodno da uz čakulanje i stare priče, ide i divna primorska pjesma koju pjevaju klape, organizator se potrudio da pristanske noći obogati i ovim sadržajem...drugi Pristanjani budite večeras zajednička pristanska familija, sjetite se onih kojih više nema, a koji su bili dio Pristana, njeđujte ova okupljanja i prenesite tu dužnost na mlade. Jedino će tako Pristan uvijek živjeti, kazala je tom prilikom Nikezić.

Pristanjani su sebi i svojim gostima poklonili prvi festival mediteranskog melosa u Baru. Pristan, grad od sjećanja imao je tamburaški orkestar, hor, gradsku muziku, maskenbale...Hor kulturno umjetničkog društva „Jedinstvo“ je pjesmom evocirao uspomenu na nestali grad...

- „Pjevaćemo češće ovih dana, sve su bliži dani od Pristana...
Došli su nam ti pristanski dani, prijatelji znani i neznani,
Svi pjevamo i pjesma se čuje, tamo gdje smo, s nama Pristan tu je.
Veselo je društvo sa Pristana, zapjevajte sada i vi s nama,
nek se čuje pjesma sa svih strana, svima srećni dani od Pristana.“

Zašto žele da susreti Barana – Pristanjana postanu tradicija, pitali smo Aleksandra Cvetinovića, iz nevladinog udruženja „Pristan“.

- Ovi susreti postali su tradicija, da ne bi zaboravili jedan gradić koji je postojao na obali mora ispod Volujice, gdje su živjeli dobri i poštenu ljudi. Oni su tamo živjeli do 1976. godine, a onda su morali da se sele zbog toga što je na tom platou izgrađena današnja luka. Tu je bilo oko 1000 stanovnika. Mi smo živjeli na jedan interesantan način, to je bio grad kao jedna porodica, sve su kuće bile otključane, niko se nije plašio lopova, živjeli su tu ljudi raznih vjera, ali smo uvijek bili zajedno i u dobru i u zlu, i vazda smo pomagali jedni druge. Kad je donesena odluka da se selimo, bilo je i suza radosnica i suza žalosnih, zbog lijepih sjećanja na taj grad. Znali smo da idemo u ljepši grad koji će nam pružiti više komfora, ali sigurno neće što nam je pružao Pristan, a to je bila jedna romantika primorska, koja je imala svoju dušu... Na Pristanu su postojale kafanice, bioskop, pošta, Pristan je bio sreski i opštinski centar ondašnjeg vremena, a znamo da taj grad datira još iz vremena kralja Nikole koji je po istoričarima imao namjeru da Bar bude ekonomski centar Crne Gore i da preko Bara počne da razvija zemlju, priča Aleksandar Cvetinović i nastavlja - Mi smo tada živjeli na pjeni od mora, kao dječaci od 3-4 godine smo sami išli na plažu, bez straha i bez roditelja, bilo je i dogodovština dosta u tom lijepom gradiću, bili su u njemu ljudi sa puno duha i oni su dali dušu tom gradu. Pristan nije ličio ni Kotoru, ni Budvi, ni ostalim starim gradovima, nego jednostavno je bio poseban u svemu. Jedan dio Pristanjana je ostao na Topolici, u zgradama se nastanio, a drugi dio se preselio u svoje kuće u novi Pristan, i sada živimo na dva mjesta, ali ovom manifestacijom želimo da sačuvamo uspomene na taj naš grad. Vidite, Pristan je bio interesantan jer su u njega rado dolazili ljudi iz okoline, tu su se družili sa nama. Osjećaj je bio kada smo ga napustili, da smo izgubili dio identiteta i baš nas je to navelo da pokušamo da sačuvamo uspomene na taj grad koji nas veže, ne samo nas koji smo ovdje rođeni, već i one koji su živjeli i radili tu, jer onaj čovjek koji je došao u Bar jednom, on je teško odlazio iz njega, zaključuje Aleksandar Cvetinović.

Najduža sjećanja na Pristan su kod vremenog Frana Kirovića, predsjednika nevladinog udruženja „Pristan“. Pamti gradić od početka 50-tih godina prošlog vijeka, kada je u njega doselio.

- Živjeli smo jednim lijepim životom, bili smo kao složna braća, živjeli smo skupa, radili smo skupa, pomagali jedan drugoga u nevolji, sve što je bilo potrebno smo izlazili u

susret jedni drugima. Pristan je grad u kojem su živjele tri vjeroispovijesti, gdje nije mogla da se osjeti razlika ni u vjeri, ni u naciji. Živjeli smo jednim duhom, zajedničkim finim životom. To je sve trajalo do dana kada smo morali da se iselimo iz Pristana, a odlazak je bio vrlo težak. Kad smo se selili sa Pristana, organizovali smo oproštajno veče na kojem je bilo puno naroda, čak je i TV Titograd snimala, učestvovala je Gradska muzika, a bilo je više žalosti nego veselja. Mi smo se rastavljali, otac od sina, brat od brata, komšija od komšije, drug od druga, prijatelj od prijatelja, to je bilo teško oproštajno veče, ali mi smo ipak razuman narod, znali smo da trpimo i svjesni bili da se selimo zbog opšteg dobra. Neko je dobio novac da gradi kuću, neko je dobio stan, neko nije dobio ništa, s obzirom na to kako je ko što imao, uglavnom smo se raselili ne samo po Baru, nego i po Crnoj Gori i cijeloj Jugoslaviji. Taj dan, težak i mukotrpan momenat koji smo morali da podnesemo je ostao za istorijsko sjećanje. Poslije 25 godina provedenih po cijeloj Jugoslaviji, mi smo našli načina kako da se opet okupimo, na zajedničkom sastanku smo osnovali ovo udruženje Pristanjana. Naša organizacija postoji ne samo radi ove manifestacije, nego se trudimo za sve žitelje koji su živjeli nekad na Pristanu, da im izađemo u susret. Okupili smo se prvi put 2000. godine i svake godine sve je više Pristanjana zajedno, prošle godine nas je bilo 300, a ove godine smo dešavanje objedinili sa Festivalom klapa, što je uveličalo ovaj naš skup zajedno sa brojnim posjetiocima, svjedočio nam je Frano Kirović.

Prilikom susreta Barana – Pristanjana, svoja sjećanja nam je ispričala i jedna dama, penzionisana profesorka Poleksija Pantović.

- Došla sam kao dijete, od prvog osnovne sam tu, tako da se može računati da sam Baranka. Bar je bio malo mjesto tada, a meni kao djetetu izgledalo je jako veliko. Počela sam u školu i lijepo djetinjstvo sam imala. Poredeći sa ovim danas, mi nijesmo imali mnogo, jedan korzo od lijepog parka do duvanske stanice, bioskopsku salu na mjestu italijanske konjušnice, lijepo kupalište i puno društva. Imali smo naš trg koji je bio kao malo dvorište ali je bio lijep, kuće nijesu bile stvarno velike, ali nama su bile jako velike. Svi smo se družili zajedno, ostali smo dan - danas veliki prijatelji. Taj Bar nam nedostaje jer smo bili mnogo zajedno, vezani puno, lijepih dana proveli, bilo je dječijih mangupluka, ali sve je bilo lijepo. Iz drugih djelova grada su dolazili kod nas, a mi

nijesmo imali potrebu da nigdje idemo iz Pristana, jer smo mi bili centar, a ostalo je bilo Polje. Sve komšije su bile kao jedno, neko napravi kolač počastimo se, neko napravi priganice počastimo se, kao djeca se svi skupimo i idemo zajedno na kupanje, pa se kupamo, kupamo... Znete kako – jedan skroman život, ali predivan! Imali smo predivne plaže od Pristana do Topolice sadašnje, to je sve, u stvari, bila jedna plaža. Već sam bila starija kad sam napustila taj dio grada, završila sam bila fakultet i radila. Odlazak iz Pristana je pogotovo teško pao starijim osobama, sjećam se mojih roditelja, a i drugih kojima je teško palo. Jer znate kako – mi nijesmo tamo bili zatvoreni, svako je imao bašticu sa lijepim cvijećem, i kad bi prolazili – pozdravljali bi komšije i pitali ih kako su, oni nas zvali na rakijicu ili kafu, bila je to prisnost koju odlikuje izvorni život, svjedoči i profesorica Pantović.

Emotivan prema nekadašnjem jezgru Bara, nestalom gradu Pristanu, Milo Petranović rođen u Italiji, a po ocu iz cmničkih Boljevića, na susretima Barana – Pristanjana se zapitao da li je uopšte bilo opravdano napuštanje Pristana.

- Shvatio sam nedavno da bi mogli da vratimo Pristan o kojem pričamo na isto mjesto, jer tamo ništa nije izgrađeno od planiranog, ta velika luka o kojoj se pričalo...Pristanjani su sa Trga Peka Dapčevića i 13. jula ostali na Žukotrljici, a drugi dio je u ulici 24. novembra, koji je dvije-tri ulice od trga. Na starim mapama Italije i dalje piše Pristan i Stari Bar. Pristan je bio najljepši dio Bara, a Topolica nije ni postojala osim Dvorca. Trebalo je da se iz Pristana razvije pravi Bar, u mjestu gdje svako ko je bio pošten, mogao je da uspije, prisjećajući se Milo Petranović.

„Imao je ime i budućnost.

Iznad svega - toplo srce.

Uvijek je ovaj veliki gradić znao što su tanana ljudskost i druženje - uveče pred kućom, na priredbama, igrankama, urancima, utakmicama, veseljima i žalostima, na plaži, i u kafani - i imao specifičan način međusobnog komuniciranja svojih žitelja i prepoznatljivi humor.

Tako je bilo uvijek, do njegovog posljednjeg dana...

Suza iskri u mnogom oku: opominje da je prošlo vrijeme ljubavi. One prave, pristanske.
Neponovljive.

Ptica leti, prolazi, umire. Nastaje velika hladnoća.

Ostaje Pristan. Jer - veli starozavjetni prorok - vječito živi onaj ko jeste.“³

2004.

³ Popović, Momčilo – Pristan, vrijeme ljubavi - „Pristan, grad kojeg nema“, Bar, NU „Pristan“, 2006.